

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

SCIENTIFIC WORKS
OF INTERREGIONAL ACADEMY
OF PERSONNEL MANAGEMENT

LEGAL SCIENCES

Випуск 1 (64), 2023

Видавничий дім
“Гельветика”
2023

Редакційна колегія

Кислий А. М., доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, директор Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом (**головний редактор**)

Берзін П. С., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології Інституту права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Богатирьов І. Г., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Вакулік О. О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та судової медицини, Національна академія внутрішніх справ

Головко Л. О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Гордієнко С. Г., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри національної безпеки навчально-наукового інституту права ім. Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Доценко О. С., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Національна академія внутрішніх справ

Заросило В. О., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Калиновський Б. В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права та прав людини, Національна академія внутрішніх справ

Кисленко Д. П., кандидат юридичних наук, д.пед.н., доцент, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Козаченко О. І., доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна академія управління персоналом

Козін С. М., доктор юридичних наук, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Колб О. Г., доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Ладиченко В. В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Лисенко С. О., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Макєва О. М., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, Національний авіаційний університет

Мердова О. М., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2, Донецький державний університет внутрішніх справ

Муравйов К. В., доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна академія управління персоналом

Омаров Азад Енвер огли, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Піддубний О. Ю., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного та господарського права, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Сервецький І. В., доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри національної безпеки навчально-наукового інституту права ім. Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Стрельбицька Л. М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, Національна академія Служби Безпеки України

Стрельбицький М. П., доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник науково-організаційного центру, Національна академія Служби Безпеки України

Стрелюк Я. В., доктор юридичних наук, прокурор, Офіс Генерального прокурора України

Чусько В. І., кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та міжнародного права Навчально-наукового інституту права імені Князя Володимира Великого, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Шульга Є. В., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Яра О. С., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та фінансового права, декан юридичного факультету, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Łukasz Moniuszko, Doktor habilitowany, Profesor, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy (Bydgoszcz, Rzeczpospolita Polska)

Agnieszka Szpak, dr hab., Professor, Department of International Security, Institute of Security Studies, Toruń, Poland

Dariusz Skalski, dr hab., Professor, Gdansk University of Physical Education and Sport, Gdańsk, Poland

Затверджено Вченою радою
Міжрегіональної Академії управління персоналом 01.03.2023 (протокол № 2)

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24777-14717Р,
видане Міністерством юстиції України 21.04.2021 р.

Відповідно до Наказу МОН України № 320 від 07 квітня 2022 року (додаток 2) журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія Б). Спеціальності: 081 – Право; 262 – Правоохоронна діяльність; 293 – Міжнародне право.

Видання індексується Google Scholar

DOI: 10.32689/2522-4603

Наукові праці МАУП. Юридичні науки. 2023. Вип. 1 (64). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. 66 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку права. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток юридичної науки в Україні.

ISSN 2786-5134 (Print)
ISSN 2786-5142 (Online)

© Оформлення «Видавничий дім «Гельветика», 2023

ЗМІСТ

Юлія ЛІСОВСЬКА

КВАНТОВА СИМУЛЯЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ФЕНОМЕНАЛЬНО-ЦИФРОВОГО ЗАХИСТУ МИРНОГО НЕБА
У ВОЄННИЙ ЧАС УКРАЇНИ.....5

Валентина ОРЛЕНКО

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ
НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....13

Ігор ПИРОГА, Елеонора КАДЕБСЬКА

ІНСТИТУТ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ
В СИСТЕМІ ГАРАНТІЙ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД.....19

Євген СКУЛИШ

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПТУ ГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ
В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ ДИСКУРСІ.....26

Любов СОРОКІНА

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ТА ЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕРИ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....32

Лілія СТРЕЛЬБИЦЬКА, Максим ГРИНЬ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕСЕНДЖЕРІВ ЯК НОВОЇ ФОРМИ ЗМІ
В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....39

Микола СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ, Максим ГРИНЬ

КОГНІТИВНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....46

Юрій ТИМОШЕНКО, Дмитро КИСЛЕНКО

ПОЛІЦІЯ ОХОРОНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....53

Владислав АНДРЕЙЦЕВ

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В ГОСПОДАРСЬКОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ПОВ'ЯЗАНОЇ З ОБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ.....60

УДК 340

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.1.5>**Любов СОРОКІНА**

кандидат юридичних наук, доцент, заступник завідувача кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності, Навчально-науковий інститут держави і права імені князя Володимира Великого, Міжрегіональна академія управління персоналом, вул. Фроментівська, 2, Київ, Україна, 03039

ORCID: 0000-0002-0776-1246

Lyubov SOROKINA

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Deputy Head of the Department of Law Enforcement and Anti-corruption Activities, Educational and Scientific Institute of Law named after Prince Vladimir the Great, Interregional Academy of Personnel Management, 2, Fromentivska str., Kyiv, Ukraine, 03039

ORCID: 0000-0002-0776-1246

**ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ТА ЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕРИ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ****PHENOMENOLOGY AND LOGICAL RESEARCH
OF THE SPHERE OF SOCIAL SECURITY**

Феноменологія та логічне дослідження сфери соціального забезпечення в Україні та світі передбачає такий вектор розвитку соціальної політики, згідно якого соціальне забезпечення населення має виходити на перший план в макроекономічному розвитку суспільства. Світова економічна криза 2008 року змусила провідні держави світу переглянути свою соціальну політику по відношенню до населення. Скорочення соціальних програм в надії економії світового грошового ресурсу показало свою неспроможність та неактуальність, оскільки скорочення цих програм потягло за собою хвилю безробіття та падіння економічного розвитку. Отже без приділення достатньої уваги соціальному забезпеченню суспільства, неможливо вести економіку на належний рівень розвитку.

Ключові слова: економічна криза, соціальні програми, феноменологія, феноменологічна соціологія.

Phenomenology and logical research of the sphere of social security in Ukraine and the world provides such a vector of social policy development, according to which social security of the population should come to the fore in the macroeconomic development of society. The global economic crisis of 2008 forced the world's leading states to reconsider their social policies in relation to the population. The reduction of social programs in the hope of saving the world monetary resource has shown its inability and irrelevance, as the reduction of these programs has brought with it a wave of unemployment and a drop in economic development. Therefore, without paying sufficient attention to the social security of society, it is impossible to bring the economy to the appropriate level of development.

Key words: economic crisis, social programs, phenomenology, phenomenological sociology.

Постановка проблеми. Феноменологія сфери соціального забезпечення в Україні та світі потребує більшої уваги з боку провідних вчених, оскільки соціальному забезпеченню в Україні приділяється з роками все менше уваги. Соціальні виплати всіляко скорочуються і у людей втрачається стимул до праці та виробництва. Оскільки відтворення робочої сили є головним завданням макроекономіки, то феномен соціального забезпечення є важливим напрямом дослідження економічного розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню феноменології соціального забезпечення приділяли увагу такі вчені як К. Еспін-Андерсен, Дж. Е. Кольберг, Л. Борткевич, В. І. Лаврененко, Е. Гуссерль, М. Вебер, Дж. Г. Мід, А. Бергсон, В. Джеймс, М. Мерло-Понті та інші.

Метою дослідження є теоретична робота та впровадження ефективних норм соціального забезпечення, які б могли бути впроваджені у практичний напрям.

Основні результати дослідження. Соціальна система України на сьогодні є недосконалою, оскільки не може забезпечити справедливий розподіл коштів. Реформи, які проводились у цьому напрямку в цілому були недосконалими та потребують подальшого переосмислення.

Феноменологія буквально означає вчення про феномени. Феномен – це філософське поняття, яке означає: 1) явище, яке досягається в чуттєвому досвіді; 2) об'єкт чуттєвого споглядання на відміну від його сутнісної основи.

Виникнення на початку XX ст. феноменології як напрямку західної філософії пов'язано з іменем німецького філософа Е. Гуссерля

(1859–1938). Вів вперше розглядає феноменологію як нову філософію з властивим їй новим феноменологічним методом, який становить фундамент науки.

Метою феноменології є побудова науки про науку і розкриття життєвого світу, світу повсякденного життя як основи всього пізнання. Гуссерль вважав, що починати вивчення життєвого світу і науки треба з дослідження свідомості, тому що реальність доступна людям лише через свідомість.

Важлива не сама реальність, а те, як вона сприймається та осмислюється людиною. Свідомість має вивчатися не як засіб дослідження світу, а як основний предмет філософії.

Слід виділити чисту, тобто допредметну, досимволічну свідомість, або "суб'єктивний потік", і визначити її особливості. Виділивши "чисту" свідомість, стверджують феноменологи, ми зрозуміємо сутність свідомості взагалі.

Головною характеристикою свідомості взагалі є її постійна направленість на предмети. Така "наївна" направленість називається "інтенціональністю". Свідомість завжди інтенціональна, тобто направлена на що-небудь.

У процесі своєї діяльності, як теоретичної, так і практичної, людина "наївна", тобто вона не бачить тих "смишлів", які сама вкладає в предмети, що нею усвідомлюються. Людина вважає, що пізнає об'єкти як щось незалежне від свідомості своєї та інших людей. Але насправді це не об'єкти, а "предмети" (те, що переді мною), іншими словами, це – об'єкти, в які я вкладаю певні смисли, або "олюднені об'єкти", або дані в свідомості.

Важливо розрізняти цю "чисту свідомість" ("смишли свідомості") і те, що поза нею, тобто власне об'єкти. До виникнення всіх наук і теорій існує життєвий світ – наївне повсякденне життя. Це життя і є джерелом всіх теорій та понять науки. Життєвий світ – фундаментальна передумова культури і цивілізації. Він заповнений "смишлами" свідомості, через які ми сприймаємо об'єкти буття. Але трагедія в тому і полягає, що ми цього не розуміємо. Ми думаємо, що досліджуємо первинне буття поза свідомістю, а в дійсності досліджуємо вторинні утворення "життєвого світу", на основі яких здобуваємо поняття науки. Завдання феноменології – показати, як з'явилися вторинні утворення життєвого світу.

Щоб зрозуміти генезис понять і виявити природу істинної "чистої свідомості", треба здійснити редукцію свідомості, тобто перейти

від розгляду конкретних предметів до аналізу їх чистої сутності. Для цього ми застосовуємо спосіб "Епохе" – такої операції думки, коли увага вченого спрямована не на предмет, а на те, як даються вказані предмети нашій свідомості. Сам предмет немовби залишається осторонь, а на перший план виходить стан свідомості. Сфера, де усвідомлюється предмет, – "чиста свідомість", тобто очищена від догм, схем та стереотипів мислення, а головне, очищена від спроб знайти основу свідомості в тому, що не є свідомістю.

"Чиста свідомість", звільнена від усіх людських настанов, додосвідна, стає доступною розумінню за допомогою "редукції" (зведенню) – розумової операції, яка дає змогу спочатку перейти від розгляду предметів до осмислення їх чистої сутності способом "Епохе", а потім перейти до досягнення основи всього існуючого – "абсолютного Я".

Феноменологія стверджує, що свідомість у чистому вигляді – "абсолютне Я" (яка одночасно є джерело потоку свідомості людини). Вона конструює світ, вкладаючи в нього "смишли". Всі види реальності, з якими має справу людина, пояснюються із актів свідомості. Об'єктивної реальності, що немовби існує поза і незалежно від свідомості, просто не існує. А свідомість пояснюється із себе самої, проявляє себе як феномен.

Засновники феноменології (Гуссерль, Brentano, Хайдеггер, Мерло-Понті та ін.) розуміли, що це нова наука про свідомість, нове начало філософії, перехід від ірраціоналізму до можливості рефлексивного дослідження розмаїтих видів людського досвіду.

Методи феноменології здійснили значний вплив на розвиток екзистенціалізму, герменевтики, аналітичної філософії та ін. [1].

Феноменологічне значення та логічне дослідження кримінальних правопорушень у сфері соціальної політики раніше широко не досліджувалося вченими, оскільки дослідження у цьому напрямку не були такими актуальними.

Аж до світової фінансової кризи 2008–2009 років, соціальна політика не виступала на передній план як на сьогоднішній день. Оскільки до світової фінансової кризи у людства було досить фінансових ресурсів для того, щоб забезпечувати робітників, пенсіонерів та безробітних належними їм виплатами.

Проте з розвитком нестачі наявної грошової маси, виникла необхідність додаткової економії коштів, що в першу чергу позначилося на соціально незахищених верствах населення по всьому світу.

Така фінансова криза звичайно позначилася на усіх країнах світу, а стосовно України, вона виявилася у тому, що на території нашої держави проводився якби то реформаторський експеримент по впровадженню нових способів управління економікою та державним сектором з метою економії наявної грошової маси.

Проте звісно не усі з цих реформ були вдалим, але у разі якщо все ж нові методи управління економікою виявляться вдалим, то такі методи звичайно знайдуть своє застосування і в інших країнах світу.

Проте звичайно, результатом світової фінансової кризи 2008–2009 років стало те, що центр грошей поступово став переміщуватися із Заходу на Схід, де для цього виявилися більш пристосовані умови.

І звичайно виникла потреба у науковому описанні феноменологічного дослідження цього явища.

Феноменологія соціальної політики широко не досліджувалася відомими вченими і цей сегмент дещо залишився поза увагою наукового кола.

Вчення про метод соціальної політики бере свій початок з вчення соціології.

Феноменологічна соціологія – напрямок, парадигма в соціології, яка виникла в 60-тих роках ХХ століття і розглядає суспільство як явище, створене й постійно відтворюване в духовній взаємодії індивідів. Проблеми взаємодії індивідів, розуміння дій і вчинків одних осіб іншими, питання тотожності і відмінності наукового осмислення світу та реального відчуття його людиною стали предметом дослідження феноменологічної соціології.

Феноменологічна соціологія постала через необхідність вивчення соціального світу як повсякденного (буденного) життєсвіту індивіда, причому не просто індивіда, а людини, яка відчуває, переживає, прагне до чогось. В цьому випадку соціальний світ як об'єкт соціологічного вивчення перетворюється в світ феноменальний, світ суб'єктивного досвіду. Він постає тим життєсвітом, в якому дії людей мають суб'єктивне значення і залежать від об'єктів, які на них впливають. Цей феноменальний життєсвіт суб'єктивного досвіду й мав стати об'єктом ретельного вивчення феноменологічної соціології.

Прихильники феноменологічної соціології виходять з того, що зовнішній, оточуючий людей світ є результатом їхньої діяльності, творінням їхньої свідомості. Не заперечуючи об'єктивності цього світу (оскільки він існує як такий і поза людьми, поза їхньою свідомістю), соціологи вважають, що він стає

значущим для людей лише тоді, коли вони його сприймають і коли він із зовнішнього, об'єктивного стає для індивідів внутрішнім, суб'єктивним. При цьому сприймають люди, як правило, не сам світ, а його явища (феномени).

Завдання феноменологічної соціології полягає в тому, щоб прояснити, виявити, зрозуміти, пізнати, як, яким чином люди структурують (упорядковують) сприйнятий світ (його феномени, явища) в своїй свідомості та як втілюють своє знання про світ у повсякденних діях, тобто в повсякденному житті. Представників феноменологічної соціології цікавить в першу чергу те, як об'єктивний світ соціальних явищ і процесів та його різноманітні структури сприймаються звичайними людьми в їхньому повсякденному житті. Тому прихильники феноменологічної соціології прагнуть теоретично осмислити соціальний світ в його людському, духовному бутті [2].

На становлення феноменологічної школи в соціології великий вплив справили ідеї таких науковців, як М. Вебер, Дж. Г. Мід, А. Бергсон, В. Джеймс, М. Мерло-Понті та ін. Проте, найпомітнішу роль у появі феноменологічної соціології відіграла творчість Е. Гуссерля та М. Шелера, а концепція одного з засновників і найбільш яскравих представників цього напрямку в соціології – А. Шюца була сформульована під безпосереднім впливом ідей цих німецьких мислителів початку ХХ століття.

Заслуга представників феноменологічної соціології полягає у тому, що саме вони визначили – головним об'єктом соціологічного дослідження має бути повсякденність як сфера людського досвіду, яка характеризується особливою формою сприйняття; що наукове пізнання не може бути об'єктивним, якщо воно відходить від реалій повсякденного життя.

Феноменологічна соціологія, незважаючи на відхід від традиції побудови соціологічної концепції на основі емпіричного дослідження соціальних об'єктів, сприяла формуванню більш чіткої картини соціальної взаємодії у суспільстві. Завдяки феноменологам доповнилося і удосконалилося розуміння таких важливих соціологічних категорій як соціальна дія, соціальна функція, соціальна роль. Багато положень феноменологічної соціології увійшли до теоретичних основ осмислення соціальної комунікації.

Феноменологічна соціологія не лише суттєво урізноманітнила спектр наявних версій соціологічного теоретизування, але й зуміла чітко позначити принципово нетрадиційні

дослідницькі підходи. Вона, по суті, вперше розглядає повсякденність як основу і необхідну передумову дослідження в соціальних науках і як тему, предмет цього дослідження.

Так само і наука соціологія стала дослідницьким фундаментом для такого явища як соціальна політика, з якої остання бере свій витоки.

Як зазначено в інтернет ресурсі, на сайті osvita.ua: соціальна політика – це механізм реалізації соціальної функції. У політичній науці функції держави визначаються як головні напрями її діяльності, обумовлені основними суспільними цілями й завданнями на конкретно-історичному етапі її розвитку. Отже, функції держави формуються в процесі її становлення, зміцнення й розвитку.

Закріплення соціального принципу державного ладу в законодавстві багатьох країн означає, що держава покликана служити суспільству, а не навпаки. Це все має своїм спрямуванням та замислом еволюцію всього людства.

Зокрема, в італійській Конституції 1947 р. зафіксовано таке положення: "Завдання Республіки – усувати перешкоди економічного й соціального характеру, які, обмежуючи свободу і рівність громадян, заважають всебічному розвитку людської особистості та реальній ефективній участі всіх трудящих у політичній, економічній і соціальній організації країни" [3].

Закріплення в Конституції України соціального принципу державного устрою підтверджує той факт, що соціальна функція проголошена пріоритетною функцією держави. Слід зазначити, що зміст соціальної функції не залишався незмінним на різних етапах розвитку суспільства й держави. Він залежить від багатьох чинників, передусім від типу політичного режиму, політичної ідеології. У принципі, зміст соціальної функції вказує на те, що і як робить держава у соціальній сфері.

Так, наприклад, якщо соціальна політика сучасної демократичної держави з високим економічним рівнем розвитку спрямована на підтримку суспільного добробуту, створення умов його досягнення, то для держави, що здійснює перехід від однієї суспільної системи до іншої, актуальною є інша мета, а саме – ліквідація або пом'якшення негативних соціальних наслідків, спричинених гострим протиріччям між необхідністю проведення жорсткої економічної політики й соціальною незахищеністю населення. Зважаючи на це, особливого значення набуває соціальна політика, спрямована на перерозподіл дохо-

дів з метою знизити соціальну напруженість у суспільстві. Таким чином, виникає нагальна потреба визначити пріоритети соціального розвитку в перехідний період.

Чимало дослідників минулого були згодні з О. Хеффе, який писав: "Щоб забезпечити легітимність людського співжиття, необхідно: по-перше, надати йому правового характеру; по-друге, право має базуватися на справедливості і, по-третє, справедливе право має бути захищене громадським правопорядком – а отже, набути вигляду справедливої держави" [4].

Вивчення соціальної політики як специфічної функції держави й суспільства розпочалося при виробленні засад соціальної держави. Наприкінці XIX ст. група німецьких учених заснувала "Гурток соціальної політики", метою якого стало вивчення політики й економіки в контексті соціології.

Проте поняття «соціальна політика» було запроваджене в науковий обіг не у Німеччині, а у Франції Ш. Фур'є – видатним теоретиком утопічного соціалізму. Саме завдяки йому на порядок денний було винесено питання про обов'язок держави надавати своїм громадянам певні соціальні гарантії. А для цього держава мала монополізувати торгівлю, емісію грошей і збір податків. На думку Ш. Фур'є саме завдяки державній монополії могла бути реалізована соціальна політика. Водночас німцям ми зобов'язані тим, що їхня держава першою почала займатися соціальною сферою життєдіяльності суспільства, піклуватися про німецьких робітників і їхні сім'ї. Саме там уперше була введена система соціального забезпечення, не тільки контролювана державою, а й керована нею. Розпочалося це наприкінці XIX ст. (1883 р.) з указів О. Бісмарка про державну допомогу сім'ям німецьких робітників.

У подальшому поняття соціальної політики розглядалося в контексті уявлень про соціальну державу. З огляду на те, що соціальна держава має декілька типів, зрозуміло, що соціальну політику по-різному тлумачили представники різних напрямів суспільної думки. Спільним для авторів є твердження, що сучасна держава обов'язково має проводити соціальну політику. І хоча термін «соціальна держава», як правило, застосовується щодо таких європейських країн, як Швеція, Німеччина, Данія і т. ін., водночас можна констатувати, що будь-яка сучасна (модернізована) держава має ті або інші ознаки соціальної держави. Навіть у тих країнах, де традиційно домінують принципи соціально-економічного лібералізму, наприклад у США,

теж проводиться цілеспрямована державна соціальна політика.

На думку канадського вченого Т. Ганслі, нині не існує чіткого академічного визначення соціальної політики. Це неоднозначне поняття пов'язане з заходами уряду, спрямованими на підвищення добробуту населення. З огляду на те, що зміст соціальної політики може включати як тактику, так і програми соціального захисту, межі такого поняття важко окреслити. Німецький дослідник В. Зомбарт вважає, що до заходів соціальної політики можуть бути віднесені заходи економічної політики, спрямовані на регулювання економічної системи.

Його опонент Л. Борткевич стверджує, що соціальна політика – це ставлення держави до соціальних протиріч, що знаходить вияв у законодавстві й управлінні. А. Вагнер висловив точку зору, відповідно до якої соціальною політикою є політика держави, котра намагається конституційними методами боротися з безладдям у сфері процесу розподілу. М. Вебер вважав, що треба підпорядкувати соціальну політику національному ідеалу й інтересу, розглядаючи її як складову економічної політики, а останню – політичною наукою.

Російський дослідник В. І. Лаврененко вважає: "Соціальна політика – це діяльність з управління соціальною сферою суспільства, покликана забезпечити життя й відтворення нових поколінь, створити передумови для стабільності й розвитку суспільної системи і гідного життя людей" [5].

Отже, з одного боку, соціальна політика – це мистецтво поєднання людських інтересів, інтересів індивідів і держави, різного рівня людських спільнот, груп у сфері соціальних відносин. З іншого – це система взаємодії державної влади, що постійно оновлюється, недержавних структур, самої особистості з питань життєзабезпечення та розвитку людини.

У сучасному розумінні соціальна політика – це один із методів державного регулювання, що носить назву «державна загального добробуту». Серед авторів такого підходу чимало відомих дослідників, зокрема К. Еспін-Андерсен і Дж. Е. Кольберг. Як вважає К. Еспін-Андерсен, "соціальна політика є засобом як зменшення залежності від ринку у важливих сферах споживання, так і зміни самого статусу робітника: держава повинна надавати соціальні гарантії заробітної плати, що адекватно замінює ринкові прибутки" [6]. Комісія Європейських громад у 1993 р. зазначила, що у різних країнах у поняття "соціальна

політика" вкладається неоднаковий зміст. З огляду на це вона запропонувала визнати, що соціальною політикою є всі заходи, здійснювані у соціальній сфері.

Соціальна політика сучасної держави повинна бути зорієнтована не лише на підтримку наявного рівня соціальних гарантій і створення механізмів соціального захисту окремих найбільш уразливих соціальних груп, а й на реалізацію довготривалих програм щодо кардинальної зміни основ системи соціального захисту, підвищення її ефективності.

Основними цілями соціальної політики на сучасному етапі є:

- максимальне збереження фізичного, інтелектуального, духовно-етичного потенціалу країни;

- формування міцного стимулу трудової мотивації, що відповідає вимогам легального ринку, орієнтованого на позитивне розширене відтворення "людського капіталу" країни;

- створення інституціональних і соціально-економічних передумов для реалізації громадянами, різними суспільними прошарками і групами населення своїх потреб і інтересів, виявлення своєї активності й розкриття особистості;

- без цього неможливо створити передумови громадянського суспільства, особистої свободи, реальної демократії.

Можна сказати, що соціальна політика, яка сьогодні проводиться в нашій країні, концептуально не опрацьована і вкрай суперечлива. Так, наприклад, одним із варіантів системи пенсійного забезпечення передбачається створення недержавних пенсійних фондів, що є явним атрибутом неоконсервативної соціальної політики. Як відомо, йдеться про накопичення робітником коштів на своєму індивідуальному пенсійному рахунку. Водночас працівники бюджетного сектора економіки одержують заробітну плату навіть меншу за ту, що їм виплачувалася в умовах соціалістичної системи господарювання, і явно недостатню для створення індивідуальних пенсійних накопичень.

Характерними рисами сучасної соціальної політики в Україні стали відмова від патерналістської моделі (через обмежені фінансові можливості держави) і відсутність чітких орієнтацій щодо вибору іншої оптимальної моделі (через залишковий принцип фінансування соціальних програм). В Україні держава виступає у ролі пожежника для попередження і гасіння можливих соціальних конфліктів [7].

Логічне дослідження соціальної політики полягає в тому, що без розвитку соціальної

політики світова економіка може зазнати кризових, непоправних змін. Оскільки працівники за своєю суттю являються людським ресурсом, який має працювати, то відповідно цих працівників потрібно лікувати, доглядати за ними, платити зарплати та пенсії. Осмислення цієї ідеї потребує значних змін у свідомості вищестоячих осіб.

У своєму розвитку людська цивілізація пройшла ряд стадій: варварство, первісно-общинна, аграрна, індустріальна, індустріально-інформаційна. Зараз будується так зване інформаційне суспільство.

Перша промислова революція була обумовлена появою парових машин. Вона обплутала світ інфраструктурою залізниць. Революційний процес йшов досить довго, винахід парових машин було зроблено у 17 сторіччі, але революція продовжувалась в деяких країнах і в 18 і в 19 сторіччях.

Друга промислова революція була пов'язана з появою конвеєра і електрики. Вона створила мережу шосе і кабелів у всьому світі.

Третя промислова революція – середина 20 століття, поява комп'ютерних технологій, цифрова революція, автоматизація виробництва. Ця революція здебільшого була пов'язана з інформатизацією і створенням інтернету. За прогнозами Дж. Ріфкіна, найближчим часом логіка інтернету буде перенесена на енергетику та інші сфери життя. Третя індустріальна революція – це міриади малих джерел енергії від вітру, сонця, води, геотермії, теплових насосів, біомаси. Кожна країна завдяки ним зможе стати енергетично самодостатньою за умови, що ці розпорошені джерела виявляться взаємопов'язаними між собою.

Четверта промислова революція – впровадження кіберфізичних систем та персоналізованого виробництва. Вона поєднує засоби виробництва і власне продукцію. Якщо зараз всі процеси виробництва контролює людина через комп'ютер, то у четвертій промисловій революції продукт, який виробляється, сам може взаємодіяти з верстатом, конвеєром, споживачем, а сам споживач може на це впливати. Один з елементів четвертої промислової революції – кастомізація, можливість виготовляти продукт, необхідний конкретно вам. Це перекреслює всю індустріальну епоху 20 століття, оскільки людство переходить від масового виробництва до індивідуального.

Вперше концепцію Четвертої промислової революції або «Індустрії 4.0» було сформульовано на Ганноверській виставці у 2011 році. Клаус Шваб визначив її як засіб підвищення конкурентоспроможності обробної промис-

ловості Німеччини через посилену інтеграцію «кіберфізичних систем» в заводські процеси. Концепція представлена широкому загалу на світовому форумі в Давосі у 2016 році.

«Кіберфізичні системи» – це комплекси, що складаються з природних об'єктів, штучних підсистем і контролерів. Передбачається, що ці системи будуть об'єднуватися в одну мережу, зв'язуватися одна з одною в режимі реального часу, самонастроюватися та вчитися новим моделям поведінки. Такі мережі зможуть вибудовувати виробництво з меншою кількістю помилок, взаємодіяти з виробленими товарами, адаптуватися під нові потреби споживачів. Тобто в основі нової технологічної революції буде лежати розвиток глобальних промислових мереж [8].

Проте з розвитком високоточних технологій проблема розвитку соціальної політики не зникає, а навпаки виходить на передній план. Оскільки всі ці технологічні процеси та новітні технології впроваджуються для розвитку людського суспільства, відповідно розвиток соціальної політики отримує новий поштовх.

Феноменологічне дослідження соціальної політики, починаючи з часів її зародження до сьогодення, говорить про те, що це явище хоча і виникло порівняно недавно, проте міцно вписалося в історичний еволюційний розвиток людства. По суті соціальна політика є сходинкою в розвитку людства. Оскільки люди – це людський ресурс, який працює, то відповідно людей потрібно лікувати, піклуватися про них, платити заробітні плати та пенсії. Це запорука нормального розвитку людства та його відтворення. Оскільки соціальна політика загалом вважається проявом гуманізму людства, то вона звичайно є характерною для високорозвинених суспільств.

Наразі в публічному просторі активно точаться дискусії щодо того, щоб усунути людей від виробництва та замінити людський ресурс роботами. Так, народний депутат України Галина Третякова, дала розширене інтерв'ю з приводу роботизації виробництва: «Людина перестала бути «гвинтиком», тепер вона управляє роботами, які виконують механічні дії...» (sud.ua).

Проте автор вважає дані твердження утопією, оскільки розвиток високих технологій в необмеженому напрямі потягне за собою упадок людської цивілізації.

Ще раніше, коли почали з'являтися перші технології, учені-технологи та інженери заявляли про те, що безконтрольний розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій

потягне за собою ріст усіляких захворювань людей, у тому числі і психічних, оскільки людський організм не пристосований до симбіозу з електронними системами та не може нормально співіснувати в технологічному середовищі.

Проте оскільки прагнення наживи було понад усе, світові уряди не прислухались до цих думок. Проте в світлі останніх подій стає зрозумілим, що молоді покоління наразі не хочуть навчатися по електронним гаджетам, і звичайно, що паперовий підручник комп'ютер не замінить.

Так само як і роботи не зможуть замінити людство, так і соціальна політика є майбутнім усього людства, оскільки люди – це найцінніший ресурс, навіть в порівнянні з державами і територіями.

Сучасний етап інформатизації суспільства переживає розквіт та підйом, це характери-

зується швидкою зміною концептуальних положень про роль, методи та прийоми у професійній підготовці майбутніх спеціалістів. Тому що сьогодні інформаційні технології є найбільш популярним засобом для якісного підвищення інтелектуального та освітнього рівня людини. Таким чином, використання електронних засобів дозволяє підвищити ефективність і якість засвоєння навчального матеріалу, відкриває великі можливості для вдосконалення навчального процесу за рахунок зміни рівня його індивідуалізації і диференціації, сприяє організації особистісно-орієнтованого навчання [9].

Отже, соціально орієнтоване суспільство є запорукою успішного економічного розвитку, оскільки індустріальний і технологічний розвиток покликаний не замінити собою людину, а всіляко служити благам людської цивілізації.

Література:

1. Матеріали з файлового архіву студентів. URL: <https://studfile.net/preview/6059834/page:17/> (дата звернення: 14.03.2023);
2. Матеріали з Вікіпедії, вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Феноменологічна_соціологія (дата звернення: 14.03.2023);
3. Матеріали з сайту ОСВІТА.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (дата звернення: 14.03.2023);
4. Матеріали з сайту ОСВІТА.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (дата звернення: 14.03.2023);
5. Матеріали з сайту ОСВІТА.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (дата звернення: 14.03.2023);
6. Матеріали з сайту ОСВІТА.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (дата звернення: 14.03.2023);
7. Матеріали з сайту ОСВІТА.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (дата звернення: 14.03.2023);
8. Третя та четверта технологічні революції, доктор фізико математичних наук, професор, завідувач кафедри Електроніки та комп'ютерної техніки Опанасюк Анатолій Сергійович;
9. Матеріали з сайту Університету «Україна». URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/42> (дата звернення: 14.03.2023).

References:

1. Materialy z failovoho arkhivu studentiv. URL: <https://studfile.net/preview/6059834/page:17/> (data zvernennia: 14.03.2023); [in Ukrainian].
2. Materialy z Vikipedii, vilnoi entsyklopedii. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Fenomenologichna_sotsiologhiia (data zvernennia: 14.03.2023); [in Ukrainian].
3. Materialy z сайту OSVITA.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (data zvernennia: 14.03.2023); [in Ukrainian].
4. Materialy z сайту OSVITA.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (data zvernennia: 14.03.2023); [in Ukrainian].
5. Materialy z сайту OSVITA.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (data zvernennia: 14.03.2023); [in Ukrainian].
6. Materialy z сайту OSVITA.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (data zvernennia: 14.03.2023); [in Ukrainian].
7. Materialy z сайту OSVITA.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18629/ (data zvernennia: 14.03.2023); [in Ukrainian].
8. Tretia ta chetverta tekhnologichni revoliutsii, doktor fizyko matematychnykh nauk, profesor, zaviduvach kafedry Elektroniky ta komp'uternoï tekhniky Opanasiuk Anatolii Serhiiovykh; [in Ukrainian].
9. Materialy z сайту Universytetu «Ukraina». URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/42> (data zvernennia: 14.03.2023). [in Ukrainian].